

Eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava 2022-2030 muutmine 2025. aastal seletuskiri

Taustainformatsioon

Tegevuskava kinnitati 16. detsembril 2022. a haridus- ja teadusministri käskkirjaga, tegevuskavas märgitud tegevuste juurde lisati elluviimise perioodid ja tähtajad, prognoositav eelarve ja kaasatud partnerid.

Eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava 2022–2030 ja selle eelarve vaadatakse üle igal kalendriaastal ja lähtutakse kahest põhimõttest:

- 1) 2022. aastal kinnitatud tegevuskavasse viiakse sisse vajalikud täiendused säilitades samal ajal tabelis kõik eelnevalt kirjas olnud (töös olevad) ja ka juba lõpetatud tegevused.
- 2) Muudetud tegevuskava seletuskirjas tuuakse võrreldes eelmise tegevuskavaga välja ainult juurde lisatud tegevuste selgitused, täpsustatud teemade ja tegevuste muudatuste selgitused ning eemaldamise viide/põhjendus.

11. detsembril 2023. a kinnitati tegevuskavas järgmised muudatused:

- 1) Lisatud 9 tegevust vastavalt teemale (märke *Lisatud tegevused 2023*): eesti keelest erineva emakeelega erivajadustega laste ja õpilaste eestikeelsele õppele ülemineku õppetöö toetamiseks töötatakse välja juhendmaterjal; Tartu Ülikooli eetikakeskuse Ida-Virumaa haridusasutuste pidajatele ja lasteasutustele suunatud programm „Väärtuspõhise hariduskultuuri kujundamine Ida-Virumaa kohalikes omavalitsustes eestikeelsele haridusele ülemineku toetamiseks“; koolidele ja koolieelsetele lasteasutustele pakutakse võimalust taotleda endale vajadusel asendusõpetaja MTÜ Asendusõpetajate programm (edaspidi ASÕP) vahendusel; koostöös Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooliga käivitatakse programm, mille raames mõlema ülikooli tudengid pakuvad tuge abiõpetajana koolieelsete lasteasutuste ja koolide õpetajatele eesti keelest erineva emakeelega laste õpetamisel; Tartu Ülikooli Narva Kolledž viib 2023/2024. õa; 2024/2025. õa ja 2025/2026. õa läbi täiendkoolitused kuni kolmele õpperühmale 42 EAP ulatuses; eesti keelest erineva emakeelega õpilaste õppekvaliteedi seiramiseks on loodud eesti keele kui teise keele, loodusõpetuse, matemaatika ja vene keele kui emakeele taseme hindamise vahendid; eesti keelest erineva emakeelega koolitöötajatele keeleoskuse korduva tuvastamise süsteemi loomiseks ärianalüüsi tellimine 2024. aastal; lapsevanemate kaasamine üleminekul eestikeelsele õppele; keelevaldkonna alus- ja rakendusüringute tulemused ning nende alusel välja töötatud materjalid;
- 2) Täpsustatud tegevused: Euroopa Sotsiaalfondi (edaspidi ESF) tegevuste elluviimise perioode ja rahastust täiendati vastavalt tegevuste täiendamise käigus sisse viidud muudatustele; täpsustati ka tegevusi, mida töötasid välja ja korraldavad Eesti Keeleinstituut (edaspidi EKI) ja Integratsiooni Sihtasutus (edaspidi INSA) erinevatest programmidest saadavate lisavahendite toel (ESF, AMIF).

- 3) Kokkuhoiu eesmärgil tegevuskavast eemaldatud kaks tegevust: lähtetoetus Ida-Virumaale tööle suunduvale õpetajale ja tugispetsialistile 1,3 koefitsiendiga ja motivatsioonipaketi ühe osana planeeritud Ida-Virumaa riigikoolide õpetajatele eluasemetoetus.

2025. a täiendati tegevuskava järgmiselt:

- 1) Lisatud kolm tegevust (märke *Lisatud tegevused 2025*): koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava ajakohastamine (uus alusharidusseadus (edaspidi AHS) kinnitati 2024); eestikeelsele õppele üleminekuks vajaliku õppevara olemasolu on tagatud; koolipsühholoogidele vene keele ja kultuuri eripäradest tulenevate normidega arvestavate hindamisvahendite uuendamine.
- 2) Täpsustatud tegevused: riiklikud investeeringud (taristu); vajaduspõhiselt suurendatud toetuste mahud MTÜ ASÕP ja Noored Kooli SA tegevused; keelevaldkonna õigusruumi analüüs ja keeleseaduse väljatöötamise etapid; riikliku ajaraami alusel eestikeelsele õppele üleminevate rühmade ja klasside keeleõppetoetused; pilootprojektide *Teadmuskool* ja *Edgar* kogemuse jagamine teistele haridusasutustele; Tartu Ülikooli eetikakeskuse pilootprojekti algatamine Eesti koolides ja 2025. a jätkuprogramm Ida-Virumaa lasteasutades; Šveitsi-Eesti koostööprogrammi toel vanemahariduse programmi väljatöötamine; ESF toetuste tegevused (õpetajapoliitika) ja hindamisvahendite ajaraam (keelepoliitika); kutseharidussüsteemis õppivate õpilaste keeleõppe toetamise alused; rahvusvähemuste huvikoolide toetamise haldamine.
- 3) Eemaldatud tegevus: eesti keelest erineva emakeelega koolitöötajatele keeleoskuse korduva tuvastamise süsteemi loomiseks ärianalüüsi tellimine 2024. aastal (tegevus lisati 2023. a täienduste raames, tegevus eemaldatud 2025).

Selgitused tegevuskavas 2025. aastal sisse viidud täiendustele

1. Olemasolevate õigusnormide hindamine ja vajadusel muutmine ning õigusaktide täiendamine

Tegevus 2. Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava muutmine (KELS). Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava ajakohastamine (2024. kinnitatud AHS alusel).

11. detsembril 2024. a võeti vastu alusharidusseadus, seetõttu vajab ajakohastamist ka koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (õppe- ja kasvatustegevuse planeerimise väärtustamine lähtudes lapsest). Alushariduse riikliku õppekava edukaks rakendumiseks koostatakse 31. detsembriks 2025. a kuus erinevat juhendmaterjali. 2020. aastal ülikoolide ekspertgrupi poolt soovitusena markeeritud juhendmaterjalide vajadus (erineva emakeelega laste eesti keele õppe toetamiseks) kaetakse Tallinna Ülikooli (edaspidi *TLÜ*) ja Tartu Ülikooli (edaspidi *TÜ*) e-käsiraamatu abil (vt Tegevus 28).

Tegevus 5. Valmib keelevaldkonna õigusruumi analüüs ja ettepanekud keeleseaduse muutmiseks. Keeleseaduse eelnõu on valminud ja valitsusele esitatud.

Keelevaldkonna analüüs valmis 2024. a suveks. Eesti keele kasutusala kindlustamise teemadel on peetud erinevaid ja laiapindseid arutelusid. 2024. a lõpus saadeti keeleseaduse muudatuste eelnõu Haridus- ja Teadusministeeriumist (edaspidi *HTM*) kooskõlastusringile. 2025. a märtsi seisuga on keeleseaduse eelnõu valmis.

2. Koolide pidamise riigile üleandmine ja investeeringud Ida-Virumaa koolivõrgus

Tegevus 6. Ida-Virumaa koolivõrgu korrastamise jätkamiseks investeeringute kava koostamine (sh vajadusel riigi pidamisele üle antud koolide taristu). Riigikoolide investeeringud. Vajaliku toe pakkumine Ida-Virumaa omavalitsustele uute koolihoonete planeerimis- ja projekteerimisetapis, omafinantseeringu toetus ja koostöö toetamine.

Haridus- ja Noorteprogrammi raames koostati piirkondlikult oluliste investeeringute nimekiri. Tõukefondidest toetati investeeringute kava alusel viie omavalitsuse kuut projekti (sh üks riigikool). Nendele projektidele eraldatakse täiendav riigieelarveline toetus omafinantseeringu ulatuses, et tagada koos õppehoonetega sporditaristu ehitus ning projektide tähtaegne valmimine. Lisaks tagatakse keskkhariduse riigile vastutuse võtmise ühe osana majutuskohade ehitus (Jõhvi) ja varasemalt valminud koolihoonetele sporditaristu lisamine (Narva). Tegevusteks on perioodil 2025-2029 vaja täiendavalt ca 21 mln eurot.

3. Ülemineku nõustamine, järelevalve ja kvaliteeditugi

Tegevus 8. Koolikorraldust ja metoodikat käsitlevate üleminekumudelite väljatöötamine ekspertide toel (üldharidus ja kutseharidus). Koolikorraldust ja metoodikat käsitlevate üleminekumudelite rakendamine, ekspertide toel edasi arendamine ja teiste õppeasutustega kogemuste jagamine, sh nõustamine metoodikate kasutuselevõtul.

Pilootprojektide *Teadmuskool* ja *Edgar* mudelid on välja töötatud tähtaegselt (2024). Saadud kogemust jagatakse 2025. aastal teiste haridusasutustega.

Projekt *Teadmuskool* - üldhariduskoolide projekti kolm pilootkooli (projekti eestvedaja Narva Gümnaasium) jagavad 2025. aastal kogemust ja arendavad selleks välja veebikeskkonna. Selles kuvatakse liituvate koolide jaoks vajalik info ja vajalikud sisumaterjalid (*teooria*: selgitus ja teoreetiline taust; *praktika*: praktilised näited ja juhised; *mõõtmine*: soovitusel ja meetodid hindamiseks; *valmislahendused*: kokkulepitud lahendused või tööriistad enesehindamiseks).

Projekt *Edgar* – kutsehariduse projekti raames rakendab ja arendab Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskus perioodil 2023–2025 TLÜ toel lõimitud aine- ja keeleõppe kohanemiskursust *Edgar*. Kursuse sihtrühmaks on eesti keelest erineva emakeelega haridusliku erivajadusega õppijad ning eesmärgiks suurendada erivajadustega noorte võimalusi edasiõppimiseks ja tööle asumiseks. 2025. a toetussummaks on kavandatud 0,265 mln eurot. 2023/24. õppeaastal *Edgari* kursuse läbinud õppijatest jätkasid enamuse õpinguid eestikeelses õppes. 2024. aastal toimus kohanemiskursuse rakendamise ning õppevara loomisega paralleelselt ka keeleõppemudeli analüüs, mudeli täiendamine ja edasiste arendusvõimaluste kirjeldamine TLÜ teadlaste poolt. Analüüs näitas, et kohanemisprogramm täidab püstitatud eesmärgi ja toetab muu kodukeelega toe vajadusega noorte keeleoskuse arengut. Rahvusvaheliselt kättesaadavate allikate põhjal on tegemist ainulaadse programmiga. Analüüs tõi välja ka programmi arengukohad, millest lähtuvalt jätkub programmi õppekava ja õppevara arendamine koostöös TLÜ teadlastega 2025. aastal. Muude tegevuste hulgas jagatakse pilootprojekti tulemusi ning loodud õppevara teiste õppeasutustega, viiakse läbi koolitusi ja toetatakse kutsekoole vajaduspõhiselt analoogsete kursuste kavandamisel ja elluviimisel.

Tegevus 9. EKI ja HTM eksperdid nõustavad keelekümbelusprogrammiga liitunud haridusasutusi üleminekuperioodil.

Keelekümbelusprogrammi haldamine on alates 01. augustist 2024. a üle viidud EKI haldusalasse. Asutuste strateegilise nõustamisega tegelevad ka HTM eksperdid. Metoodikakoolituste pakkumist jätkavad 11 piirkondlikku metoodikakeskust, mis tegutsevad juba varasemast ajast. Iga kolme aasta järel toimub haridusasutustele uus metoodikakeskuseks kandideerimise konkurss. Keelekümbelusprogrammi tegevuste ja toetuste määrust on täiendatud 2023. ja 2024. aastal.

Tegevus 10. Vanemahariduse programmi väljatöötamine. Teisest rahvusest lapsevanemate toetamiseks/nõustamiseks nende õigustest ja võimalustest töötatakse välja eraldi programm.

Programmi rakendumine on programmi täpsustuste tõttu võrreldes esialgse plaaniga viibinud (nüüd 2025-2028). Šveitsi-Eesti koostööprogrammis on rakendustegevuste uueks elluvijaks Haridus- ja Noorteamet (edaspidi *Harno*). 2024. a sügisel kohtuti erinevate osapooltega, kellel on kogemusi

eesti keelest erineva emakeelega vanemate toetamisel. Kohtumistel analüüsiti suurimaid lõimumise ja sotsiaalse kaasatuse takistusi, otsiti vastuseid küsimusele, kuidas saaks integreerumist lihtsustada. Arutelud näitasid, et lapsevanemad vajavad põhjalikku infot kooli nõuete, haridusvalikute, hindamispõhimõtete ning tugiteenuste kohta, et veelgi paremini mõista ja toetada oma laste arengut. Koostöös TÜ Narva Kolledžiga (edaspidi *TÜNK*) töötatakse välja vanemahariduse programm, mida asutakse 2025. aasta esimeses pooles katsetama.

4. Asjatundlike õpetajate ja koolijuhtide olemasolu tagamine ja motiveerimine

Tegevus 11. Alushariduse õpetajate, klassiõpetajate, eesti keele (sh E2) õpetajate, aineõpetajate ja eesti keelt valdavate kutseõpetajate õppekavadel õppekohtade arvu suurendamine, alustava õpetaja tugiprogrammi toetamine (halduslepingud).

Ülikoolid korraldavad koostöös ministeeriumiga haridus- ja teadusministri 16. augusti 2019. a määruse nr 35 „Õpetajate koolituse raamnõuded“ § 14 lõikes 1 nimetatud õpetajate kutseaasta tugiprogrammi. Muude tegevuste hulgas pakuvad ülikoolid eestikeelsele õppele ülemineku toetamiseks täiendavat tuge alustavatele õpetajatele Ida-Viru maakonnas ja on valmis avama kuni kolm alustavate õpetajate täiendavat rühma. Lisaks korraldavad ülikoolid tugiprogrammis osalejatele kvalifikatsiooninõuetele vastavusse viimiseks nõustamisi, et tagada tugi paindlikke teid pidi õpetajaametisse sisenejatele. 2024. a avati TUs tugiprogramm ka alustavatele eripedagoogidele. Kuna tugiprogramm on ülikoolide rahastusleppes kokku lepitud tegevus, on see lisatud tegevuskavasse. Lisarahastus 0,2 mln eurot (kummalegi ülikoolile 0,1 mln eurot).

Tegevus 12. Õpetajate Akadeemia programmi käivitamine ja tegevusplaani rakendamine.

Õpetajate Akadeemia (edaspidi *ÕA*) tegevusteks planeeritakse perioodil 2023-2029 maksimaalselt 12 miljonit eurot. ÕA programm on osa õpetajate järelkasvu tegevuskavast, samuti on järelkasvu tegevuskava aluseks HTM tööplaani ülesannetele, mida seiratakse Jira keskkonnas. ÕA programm ei ole seotud õpetajatele konkurentsivõimelise palga kindlustamisega, mistõttu on selguse huvides see täiendus tegevuse kirjelduse juurest eemaldatud.

Tegevus 13. Teadusarendustegevus, sh eelhindamisvahendi väljatöötamine mikrokraadiõppesse sisenejatele ja paindlike mikrokraadiprogrammide pakkumine.

Teadusarendusprogrammi taotlusvoor eelhindamisvahendi loomiseks. 2024. aastal eraldati toetus projektile „Õpetajate professionaalsele arengule suunatud kutsekompetentsuse hindamine“. Projekt kestab 2024-2027. Eelhindamisvahend on vajalik paindlike mikrokraadiprogrammide pakkumiseks neile õpetajatele, kes koolis töötavad, aga ei vasta kvalifikatsiooninõuetele. Enne õpetaja õppesse sisenemist on vaja välja selgitada nende eelnevad teadmised ja kompetents, et selle teadmise toel luua igale õppurile optimaalne õpiteekond.

Teadusarendusprogrammis on eraldatud toetus lisaks veel kolmele projektile:

1. Õppimine ja õpetamine kaasavas klassiruumis (2024-2027);
2. Õpilaste teadusliku mõtlemisviisi ning süsteemsemistliku mõtlemise kujundamine III ja IV kooliastme loodusteaduste tundides ning õpetajate vastava õpetamis- ja hindamisalase pädevuse tõstmine (2024-2027);
3. Keeleteadliku aineõppe metoodika väljatöötamine eesti keelt teise keelena omandavatele II kooliastme HEV-õpilastele (2024-2025).

Esimesed mikrokraadiprogrammid tegevuses „Haridus- ja noortevaldkonna töötajate esma- ja täiendusõpe ning järelkasv“ on saanud õppekavade hindamiskomisjonilt heakskiidu.

Tegevus 14. Ainedidaktikute vajaduse kaardistamine. Külalislektorite koostööprogramm: TUs ja TLUs avatakse külalislektorite ametikohad ÕA neljas fookusvaldkonnas.

Ülikoolid on ainedidaktikute vajaduse kaardistanud ning ühe sekkumisena on TÜ ja TLÜ kutsunud ÕA programmi raames ellu külalislektorite koostööprogrammi. Programmi kaudu kasvatatakse

õppe kvaliteeti, õpetamise võimekust ja mahtu neljas fookusvaldkonnas – loodus- ja täppisteaduste, matemaatika, muu kodukeelelastele eesti keele ja eesti keeles õpetamine ning kaasav haridus. Ülikoolid vastutavad Eestis õpetajakoolituse ja haridusteaduste hea käekäigu eest ning selles töös on väga oluline tihe koostöö koolide ja lasteaedadega. Seetõttu on ülikoolid oma meeskonda värvanud külalislektorid, kes on õppimist ja õpetamist väärtustava kogemusega tegevõpetajad. Külalislektorid töötavad ülikoolis osakoormusega ja samal ajal jätkavad ka õpetajatööga oma koolis või lasteaias. Külalislektori ülesanneteks on professionaalne enesearendamine täiskasvanute õpetamise ja juhendamise ning teadustöö valdkonnas, panustamine üliõpilaste ja õpetajate õpetamisse ja juhendamisse, uurimisrühmas panustamine temaatilisse uurimis- ja arendustöösse, ülikoolide ja õpetajate ühenduste vahelise koostöö arendamine. Esimesed külalislektorid on ülikoolidesse värvatud ja tegevusega on alustatud.

Tegevus 15. Ida-Virumaa haridustöötajate töö väärtustamiseks ja lisaõpetajate saamiseks täiendava tööjõukulude toetuse eraldamise aluste väljatöötamine ja rakendamine alates 2023 septembrist. Eesmärgiks oli motiveerida eestikeelseid õpetajaid Ida-Virumaa koolidesse tööle asuma.

Ida-Virumaa õpetajate täiendava tööjõukulu taotluste esitamiseks korraldatakse kaks korda kalendriaastas taotlusvoor (jaanuar-august; september-detsember). Voorudes lisandunud õpetajate arvud näitavad, et perioodil september 2023-jaanuar 2025 on lisandunud ca 500 haridustöötajat. Igal järgneval aastal lisandub ülemineku- jt klassidesse uusi õpetajaid seoses riikliku ülemineku raamkavaga. Täiendava tööjõukulu meede on end õigustanud ja aidanud eestikeelsele õppele ülemineku perioodil tõsta piirkonnas töötavate õpetajate ja tugispetsialistide motivatsiooni. Haridussüsteemi on taas sisenenud arvestatav hulk varem kvalifikatsiooni omandanud, kuid praegu mujal töötavaid õpetajaid ja tugispetsialiste ning ka uusi õpetajaid.

Tegevus 16. Sihtstipendiumi rakendamine eesti keele kui teise keele õpetaja, klassiõpetaja, mitme aine õpetaja, aineõpetaja ja tugispetsialisti õppekaval õppivatele üliõpilasele alates 2023/2024. õa.

Stipendiumi rakendatakse õpetajakoolituse õppekavadel õppima asuvatele tudengitele väljatöötatud näitajate järgi. Stipendiumisaajate hulka on lisandunud võõrkeeleõpetajad (koolidel on B-võõrkeele valiku pakkumise kohustus).

Tegevus 18. Noored Kooli SA programmis osalejad toetavad eesti keelest erineva emakeelega õppijaid koolides üle Eesti. Eraldi ettevalmistust ja tuge pakutakse Ida-Virumaale ja endistesse vene õppekeelega koolidesse tööle suundujatele.

Tegevuse sõnastust on täiendatud vastavalt kujunenud olukorrale. Algselt planeeriti avada eraldi grupp õppijatest, kes on valmis suunduma Ida-Virumaa koolidesse. Osalejate värbamiseks viidi läbi eraldi teavitustegevusi ning huvi programmi vastu oli suur, kuid eraldi grupi avamiseks sobivate omadustega kandidaate ei olnud piisavalt. Seega planeeriti toetavad tegevused neile programmis osalejatele, kes suundusid õpetama Ida-Virumaale või mujal Eestis asuvatesse eesti keelest erineva emakeelega õpilaste klassides. 2024. a lõpus oli Noored Kooli programmis (edaspidi NK) 73 osalejat, kellest 26 õpetasid erineva emakeelega õpilasi erinevates koolides üle Eesti või Ida-Virumaal. NK jätkab teavitustegevusi ning julgustab osalejaid valima õppeasutusi, kus õpivad eesti keelest erineva emakeelega õppijad ning pakub neile selleks vajalikku ettevalmistust, võrgustikutegevusi ja tugimeetmeid (0,32 miljonit eurot aastas).

Tegevus 22. Koolijuhtide järelkasvuprogrammi ja Alustavate lasteaia- ja koolijuhtide arenguprogrammi läbiviimine (sh Ida-Virumaal).

ESF toetuste rakendamise täpsustamisel lisandusid 2024. aastal arenguprogrammi lisaks koolijuhtidele ka lasteaiajuhid ning selgus programmi maksumus (0,2 mln eurot aastas).

Tegevus 23. Tööjõulähetusprogrammi läbiviimine haridustöötajatele, kus omavahel on seotud eesti keele õpe ja töö samal ametikohal.

Tööjõulähetusprogrammi teenuse kujundamine toimub samal ajal alates 2023. aastast nii Kultuuriministeeriumi (edaspidi KUM) kui ka EKI poolt. Et vältida dubleerimist, on sihtgrupid, kellele programmid laienevad, omavahel ära jagatud.

Lisatud tegevused 2023

TÜ eetikakeskuse Ida-Virumaa haridusasutuste pidajatele ja lasteasutustele suunatud programm „Väärtuspõhise hariduskultuuri kujundamine Ida-Virumaa kohalikes omavalitsustes eestikeelsele haridusele ülemineku toetamiseks“ on läbi viidud 2023-2024. aastal.

2025. aastal alustab TÜ eetikakeskus koolidele suunatud pilootprojekti, lasteaedades toimuvad jätkutegevused.

Programmi jätkutegevused võimaldavad 2025. aastal viia ellu tegevused kõigis alusharidusasutustes moodustatud õpigruppides (mõned meeskonnad startisid aasta hiljem). TÜ eetikakeskus käivitab 2025. aastal eraldi pilootprogrammi ka koolidele. Tegevuste kogumaksumus 2025. aastal jaanuar-detsember on ca 0,45 mln eurot.

MTÜ ASÕP pakub strateegilise partnerluse raames kokkulepitud mahus koolidele ja koolieelsetele lasteasutustele asendusõpetaja teenust eestikeelsele õppele üleminekust tingitud asendusvajaduse leevendamiseks. MTÜ toetab magistrikraadiga asendusõpetajaid kvalifikatsiooni omandamisel (nn kasvuprogramm).

Seoses õpetajate osalemisega eestikeelsele õppele üleminekut toetavas täiendusõppes (keelesõppes, stažeerimisprogrammides jne) tekib vajadus tundide asendamiseks. Selleks ei jätku alati õppeasutuse enda personali. Koolidele ja koolieelsetele lasteasutustele pakutakse võimalust taotleda vajadusel asendusõpetaja MTÜ ASÕP vahendusel.

MTÜ ASÕP on olnud HTMi strateegiliseks partneriks asendusõpetajate pakkumisel pandeemiast tingitud asendusvajaduse leevendamisel ning eestikeelsele õppele üleminekust tingitud asendusvajaduse leevendamisel. MTÜ ASÕP on järjest kasvatanud oma võimekust pakkuda asendusõpetajaid üle Eesti. Lasteaiad ja koolid on pakutava abi hästi vastu võtnud ning hindavad seda võimalust kõrgelt. Esialgselt kavandatud mahud on ületatud ning vajadus kasvab veelgi seoses oluliste koolitusvõimaluste lisandumisega ja igal aastal lisanduvate üleminekuklassidega. Alates 2025. aastast planeeritakse asendusteks 0,575 miljonit aastas. Summa sisaldab asendusõpetajate finantseerimist ja korraldamisega seotud kulusid ning ka nn kasvuprogrammi, mille raames toetatakse asendusõpetajaid kvalifikatsiooni omandamisel.

Koostööprogramm TÜ ja TLÜga, mille raames ülikoolide tudengid pakuvad abiõpetajana tuge koolieelsete lasteasutuste ja koolide õpetajatele eesti keelest erineva emakeelega laste õpetamisel.

Sarnast programmi kasutati edukalt pandeemia mõjude leevendamiseks ning Ukraina laste toetamisel meie haridussüsteemis. Programmi maksumuseks oli esialgu kavandatud ca 0,25 mln eurot (2023. a perioodil september-detsember on maht 0,125 mln eurot ja jaanuar-juuni 2024. a 0,125 mln eurot) riigieelarvelisi vahendeid õppeaastas. Eelarve sisaldab korralduskulusid, tudengite sõidukulusid ja stipendiumi. Meede on õppeasutuste poolt hästi vastu võetud ning rakendamise vajadus on järjest kasvanud. Alates 2025. aastast planeeritakse abiõpetajate abil haridusasutustele toe osutamiseks 0,32 mln eurot aastas.

TÜNK viib perioodil 2023-2026. a läbi täiendkoolitused klassiõpetajate ümberõppeks (kolmele õpperühmale 42 EAP ulatuses) klassiõpetajate ettevalmistamisel (3 rühma, kokku ca 70

õpetajat ümberõppes). Tegevuse eesmärk oli tagada Narva linnas 1. ja 2. kooliastme õpetajate olemasolu järk-järgulisel eestikeelsele õppele üleminekul. 2025/2026. õppeaastal moodustatakse klassiõpetajate ümberõppe rühm Tallinna õpetajatest.

5. Õpilaste keeleõppe toetamine

Tegevus 24. Keeleõppetoetuste süsteemi korrastamine 2022-2023. 2022. a töötati välja esialgsed õpilaste pearahatoetuste süsteemi alused. 2023. a lõpuks lisandusid 1. ja 4. klasside toetuse ja olemasolevate toetuste liikide kohta tingimused selliselt, et 2024. aastal said koolide pidajad taotleda keeleõppetoetusi uue määrusega ühtlustatud alustel.

Alates 2024. a sügisest pakutakse keeleõppetoetusi uues mahus. Alates 2024. a sügisest muutusid seniste keeleõppetoetuste mahud, sest lisandusid uued toetuste liigid – riikliku ajakava alusel üleminevate koolieelse lasteasutuse rühmade toetus ja üleminekuklasside toetus. 2024. a kevadel eraldati koolipidajatele ja riigikoolidele traditsioonilised keeleõppetoetused. 2024. a septembris rakendati üleminekutoetusi lasteaedadele ning 1. ja 4. klassidele. 2025. aastal jätkuvad varasemad keeleõppetoetused (klassidele, mis ei lähe veel üle riikliku ajaraami alusel) senisel kujul ning üleminekutoetused laienevad 2. ja 5. klassidele. 2026. aastal üleminekutoetuste laiendamine jätkub ning lisanduvad 3. ja 6. klassid.

Tegevus 25. Täienduskoolituse võimaldamine 45-le lasteaiajuhile lasteaedade eestikeelsele õppele ülemineku elluviimiseks. Täienduste käigus viidi kavandatud tegevustest üks 2023. a muudatusega osaliselt eraldi punktiks (vt eespool teemaplokk 4, leping TÜ eetikakeskusega). Planeeritud tegevuste kogusummas on tegevuskava 2025. a täiendatud versioonis tärniga eristatud kõik ühekordsed tegevused:

- *eesti keele õppematerjalide komplektid lasteaia venekeelsetele ja keelekümbelrühmadele;
- *3-7-aastastele lastele eesti keele õppimiseks digitehnoloogiaga rikastatud mängude loomine;
- *2024. a ühe grupi lasteaedade juhtide koolitus.

Eestikeelsele õppele ülemineku elluviimisel mängivad lasteaiajuhid võtmerolli, kuna just nemad suunavad ja toetavad oma meeskondi. 2022. ja 2023. aastate tegevuskava versioonides 30-le lasteaia meeskonnale plaanitud iga-aastase koolituse asemel läbis koolituse 1 grupp (45 juhti). Juhid jagavad saadud teadmisi ja oskusi oma töötajatega, luues seeläbi laiemat süsteemset tuge eestikeelse õppe elluviimiseks. Koolitusel osalesid juhid Tallinnast ja Ida-Virumaalt perioodil jaanuar-mai 2024. a. Lisaks on Ida-Virumaa lasteaedade juhid (28) saanud tuge TÜ eetikakeskuse poolt perioodil 2023-2025 rakendatud väärtuskasvatuse programmist. 2025. aastal on lasteaiajuhtidel võimalus liituda koolijuhtide ja lasteaia juhtide arenguprogrammiga (vt tegevus 21 muudatus).

Tegevus 26. Üld- ja kutsehariduses õppeasutuste tegevuskavade alusel vajaduspõhiste vahendite taotlusvoorude läbiviimine täiendavaks keeleõppeks mitteformaalsete keeleõppetegevuste kaudu (ESF rahastus) on asendatud teise tegevusega (RE vahendid). Kutsehariduse õpilastele suunatud uus tegevus on **Täiendav vajaduspõhine eesti keele kui teise keele õpe kutseõppeasutuste õpilastele, kellel on kutsekeskhariduses, kutsevalikuõppes või ettevalmistavas õppes tuvastatud erivajadus õpingute alustamiseks ebapiisav eesti keele oskus.**

Üheks tugimeetmeks on täiendav eesti keele õpe õpilastele, kes ei ole suutelised õpet alustama eesti keeles. Viimastel aastatel ja hinnanguliselt ka lähiaastail on ressursivajadus selle tugimeetme rakendamiseks ca 2,5 miljonit eurot aastas.

Viimastel aastatel on õppijate arv kutsehariduses kasvanud (nt 2024/25. õa 1293 õpilase võrra, sh on 762 erivajadusega õpilast rohkem kui 2023/24. õa). Kutsehariduse kehtiv kulumudel, mille muutmise eelnõu on kutsehariduse valdkonnas koostamisel, ei võimalda planeerida kulusid ette, vaid seab ministeeriumi tagasiulatuvalt silmitsi juba tekkinud kuludega. Eesti hariduskulude 2022.

a analüüsi järelduste kohaselt on ka kutsehariduse kulutuste üldmaht ja kulu õpilase kohta madal. Lisaks on kulude tase suhtena SKPsse viimasel kümnendil olnud tuntavas langustrendis.

Eeskätt eelnimetatud põhjustel on kutsehariduse 2025. a eelarves nimetatud summa katteta.

EHISE andmeil oli 10. novembri 2024. a seisuga kutsekoolides 946 õpilast, kellele rakendati ühe tugimeetmena täiendavat eesti keele õpet. Neist 870 õpilase puhul on rahastamise alus 2380 eurot õpilase kohta, kokku 2 070 600 eurot. Summa 2380 eurot tuleneb kutsehariduse rahastamise määrusest §3 lg 3 punkt 4.

Lisaks rakendati täiendava eesti keele õppe tugimeedet 76 õpilasele, kes vajasisid ka põhjalikku pedagoogilist sekkumist või õpet kuni kaheksa õpilasega väikerühmas. Sel puhul on rahastamise aluseks 5334 eurot õpilase kohta, kokku 405 384 eurot. Summa 5334 eurot tuleneb kutsehariduse rahastamise määrusest §3 lg 3 punkt 5.

Nimetatud tugimeetmete maksumus erivajadusega õpilastele kokku on 2,48 mln eurot aastas.

SAISI ja EHISE andmete esialgse analüüsi põhjal jääb igal aastal nt kutsekeskharidusest või üldse haridusest välja arvestatav hulk õpilasi, kelle õppekeel on põhikoolis vene keel. Eesti keelt teise keelena kesisemalt valdavatest põhikooli lõpetajatest (kokku 3765) kandideeris 2024. a 3. septembri seisuga 40% kutsekeskharidusse, ei saanud aga sisse 28%. Üldhariduses õpib neist 58%, kutseõppes 28%. Neid, kes ei õpi, on 14%. Õpikohustuse rakendades on vajalik pakkuda tugimeetmeid ka nimetatud haavatavale sihtrühmale, sh vajaduspõhist keelemetoodilist tuge nii neid õpetavatele haridustöötajatele kui ka HEV-sihtgrupile vastavalt koolipõhiste ülemineku tegevuskavadele.

6. Õppevara ja hindamisvahendite olemasolu

Tegevus 27. Töötatakse välja A2-taseme test põhikooliealistele rändetaustaga õpilastele (2027), B1/B2-taseme test põhikooli lõpueksami sooritajatele (2026/2027) ja B2/C1-taseme test gümnaasiumi riigieksami sooritajatele (2027/2028). Elektroonsete hindamisvahendite rakendamise lõpp 2029.

E-hindamisvahendite valmimise ja rakendamise tähtaeg lükkus 2026/2027. õppeaastasse. Põhjus: olemasoleva E-eksamite infosüsteemiga (EIS) on käimas neli suuremat tööloiku, mille eesmärk on tagada süsteemi usaldusväärsus ja toimivus. Toimub EISI arenduse ja halduse üleminek Harno vastutusalasse, kuhu koondub eksamite korraldamine ja tehnilise halduse vastutus. Paralleelselt tegeletakse uue EISI infosüsteemi loomisega, mille käigus rajatakse süsteemi infrastruktuur ja tehnoloogiline vundament, võimaldades järk-järgulist uue lahenduse ülesehitamist. E-katseeksamite ja e-eksamite läbi viimine uuel platvormil võimaldab õpilasel tõrgeteta eksameid sooritada. EISI uuendused toetavad õpikohustuse reformi.

Tegevus 28. Pilootprojekti „Professionaalne eestikeelne õpetaja lasteaias“ tulemustele tuginedes luuakse alushariduse õppematerjalide e-käsiraamat. Lasteaedade ja koolide pilootprojekt lõppes 2024. a augustis seoses HTM eelarve kokkuhoiuotsustega. Projekti kogemusele toetuv e-käsiraamat valmib 2025. a lõpuks, selle esialgset arvestuslikku maksumust on korrigeeritud (0,131 mln eurot), vt lisaks Tegevus 2.

Lisatud tegevused 2023

4. ja 7. klasside eesti keelest erineva emakeelega õpilastele õppetöö kvaliteedi seiramiseks arendatakse ja luuakse eesti keele kui teise keele ja loodusõpetuse, vene keele kui emakeele ning matemaatika õpitulemuste hindamise vahendid.

Perioodil 2023-2030 toimuvad kõiki eesti keelest erineva emakeelega õpilasi hõlmavad 4. ja 7. klassi eesti keele kui teise keele, loodusõpetuse, matemaatika ja vene keele kui emakeele tasemetöid. Võrreldakse eesti emakeelega ja eesti keelest erineva emakeelega õpilaste keele- ja

ainepädevusi. Arvestuslik kulu on perioodil 2023-2027 (kokku 0,54 mln RE ja 0,596 mln ESF (aastas 0,118 mln RE, lisaks arvestuslikult 2024-2026 0,128 mln eurot ÜHO ESF ja 2027. a 0,212 mln ÜHO ESF).

Lisatud tegevused 2025

Eestikeelsele õppele üleminekuks vajaliku õppevara olemasolu on tagatud. Riikliku ajaraami kohaselt (2024. aastal lasteaiarühmad ning 1. ja 4. klass; 2025. aastal 2. ja 5. klass; 2026. aastal 3. ja 6. klass) tagatakse eesti keeles õppetööd alustavatele lasteai lastele ja klassidele ning ka eesti õppekeelega klassides õppivatele erineva emakeelega õpilastele õppevara soetamise ressursid. Selleks eraldatakse esmakordsel üleminekuaastal täiendava õppevara soetamise toetus täiendava õpilaspõhise pearaha alusel. Rakendub nii munitsipaal-, riigi- kui erakoolides ainult juhul kui eestikeelsele õppele ülemineku tingimused klassis on täidetud.

Koolipsühholoogidele tööks vajalike vene keele ja kultuuri eripäradest tulenevate normidega arvestavate hindamisvahendite uuendamine. Perioodil 2025-2027 uuendatakse hindamisvahendeid, mis arvestavad vene keele ja kultuuri eripäradest tulenevate normidega. Hindamisvahendid võimaldavad paremini toetada õpilasi eestikeelsele õppele üleminekul.

7. Haridustöötajate, noorsootöötajate ja huvihariduse õpetajate eesti keele õpe

Viide: eemaldatud tegevus

Lisatud tegevused 2023. Eesti keelest erineva emakeelega koolitöötajatele keeleoskuse korduva tuvastamise süsteemi loomiseks ärianalüüsi tellimine 2024. aastal.

Keeleameti spetsialistidele on alates 2024. a loodud ligipääs HTM valitsemisalas olevatele andmekogudele (Eksamite infosüsteem ja Eesti hariduse infosüsteem) neile tööks vajalike ülesannete täitmiseks. Tegevus eemaldatakse tegevuskavast seoses Keelevärava loomise plaaniga, et vältida tegevuste topeltrahastust.

9. Muud üleminekut toetavad tegevused

Tegevus 35. Rahvusvähemuste emakeeleõpe on toetatud.

Koolides ja rahvuskultuuriseltsides on tagatud emakeele ja kultuuri õppe võimalused. Põhikooli riikliku õppekava ainekava *Oma emakeele- ja kultuuri õpe* on koolidele kasutamiseks valminud valdkonna ekspertide toel ja selle arendamine lisarahastust ei vaja.

Rahvuskultuuriseltside tegevust koordineerib alates 2025. aastast INSA.